

АНТРОПОГЕННА ТОПОНІМІКА ВІННИЦЬКОЇ ТА ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ
ОБЛАСТЕЙ

Проаналізовано історію дослідження і розвиток антропогенної топоніміки Вінницької та Хмельницької областей упродовж тривалого часу, показано значення людини у формуванні та розвитку антропогенних топонімів, а також вплив середовища на особливості заселення та формування населених пунктів окремих його регіонів. Розглянуто вплив історичних епох на формування особливостей в місцеву топонімію, а також значення давніх описів території, літописи, твори перших істориків та географів, картографічні матеріали. Показано трансформацію одних топонімів в інші, як вони змінювались з плином часу. Проаналізовано утворення антропогенних назв від діяльності людини та від навколишнього середовища.

Ключові слова: антропогенна топоніміка; Подільське Побужжя; географічні назви; ареали; власні назви.

Проанализирована история исследования и развитие антропогенной топонимики Винницкой и Хмельницкой областей на протяжении длительного времени, показано значение человека в формировании и развитии антропогенных топонимов, а также влияние среды на особенности заселения и формирования населенных пунктов отдельных его регионов. Рассмотрено влияние исторических эпох на формирование особенностей в местную топонимию, а также значение давних описаний территории, летописи, произведения первых историков и географов, картографические материалы. Показана трансформация одних топонимов в других, как они изменялись с течением времени. Проанализировано образование антропогенных названий от деятельности человека и от окружающей среды.

Ключевые слова: антропогенная топонимика; Подольское Побужье; географические названия; ареалы; имена собственные.

Research history and development of anthropogenic toponymy of the Vinnytsya and Khmel'nicky areas is analysed during great while, the value of man is rotined in forming and development of anthropogenic toponimiv, and also influence of environment on the feature of settling and forming of settlements of his separate regions. Influence of historical epoches is considered on forming of features in local toponymy, and also value of old descriptions of territory, chronicles, works of the first historians and geographers, cartographic materials. Transformation of one toponimiv is rotined in other, as they changed in time. Formation of the anthropogenic names is analysed from activity of man and from an environment.

Key words: anthropogenic toponymy; Podil'ske Pobuzhzhya; place-names; natural habitats; names own.

Наявність проблеми. Топонімічні дослідження мають важливе наукове і практичне значення для багатьох наук, особливо для географії. Сформовані в різні епохи елементи топонімії зберігають відомості про період свого виникнення: стан природних ландшафтів, соціальну та духовну культуру населення тощо. У той же час формування географічних назв відбувається під дією реально наявних чинників, вивчення яких дозволяє з'ясувати важливі закономірності виникнення найменувань.

Антропогенна топоніміка Вінницької та Хмельницької областей сформувалась в процесі складного історичного розвитку. Дослідження в цьому напрямі майже не проводились. Актуальність дослідження

зумовлена насамперед тим, що його результати певною мірою розширюють і доповнюють знання в галузі природничих наук.

Аналіз публікацій, присвячених дослідженням географічних назв, а також географічна та історична інтерпретація топонімічної інформації показують, що переважна більшість наукових досліджень, при всій різноманітності охоплення проблемних питань топоніміки, відзначається відсутністю уваги до всієї сукупності чинників, які мають вплив на генезис, розвиток, сучасний стан та просторовий розподіл топонімічної складової географічного середовища.

Географічні назви України, поряд з їх лінгвістичними дослідженнями, потребують значної уваги географів та істориків.

Аналіз попередніх досліджень. Відомі давньоруські тексти, що являють собою збірники географічних назв і їх класифікацію. У найдавніших руських літописах є не лише географічні назви, але й спроби пояснення їх походження.

Про походження назв міст і селищ міського типу України містяться цікаві відомості у праці Ю.М. Кругляка. Унікальним за обсягом та повнотою зібраного матеріалу є «Словник гідронімів України». Це перше порівняно повне зібрання (понад 20 тис. основних і майже 24 тис. варіантних) назв річок, струмків та інших водотоків, оформлених відповідно до їх літературно – лінгвістичних та географічно – локалізаційних характеристик. Про топоніміку Поділля, а зокрема і Подільського Побужжя, є відомості у праці А.П. Коваль «Знайомі незнайомці: Походження назв поселення України» [9], Я.Р. Дашкевич «Східне Поділля на картах XVI ст.» [4], С.Д. Бабишин «Топоніміка в школі», розкриває походження назв населених пунктів Хмельницької області і містить значний матеріал по дослідженню назв населених пунктів [1].

Дослідження топонімів Подільського Побужжя частково розглянуто в краєзнавчих нарисах Денисика Г.І., Любченко В.С «Подільське Побужжя», «Містечка Східного Поділля» [6, 7].

Мета – дослідити антропогенну топоніміку Вінницької та Хмельницької областей, показати її розвиток упродовж певного історичного часу, прослідкувати причини утворення антропогенних топонімів, встановити зв'язок географічних назв із різноманітними соціально-історичними, етнічними, географічними та іншими явищами.

Результати дослідження. Внаслідок суспільно-історичної діяльності і взаємозв'язків з навколишнім природним середовищем людина для визначення фізико-географічних особливостей, морфологічної структури ландшафту, характерних відтінків у побудові рельєфу, властивостей ґрунту, відмінностей мікроклімату - засобами мови створила географічну термінологію.

Часом місцеві назви є дуже давніми за походженням, про що свідчать їх стародавні мовні особливості. Разом з тим, багато є назв запозичених. І це звичайно зрозуміло, коли згадати, що територія

